BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA
KUL
Zbiory Kartograficzne
KA-Z 31

LWÓW

PRZEWODNIK ORJENTACYJNY

Z PLANEM I 8 ILUSTRACJAMI

WE LWOWIE
NAKŁADEM GMINY KRÓL. STOŁ. MIASTA LWOWA
1930

Biblioteka Uniwersytecka KUL
1000557042

LWÓW

288.

nr 88. W. kl.

375 2119
212

LWÓW

PRZEWODNIK ORJENTACYJNY

Z PLANEM i 8 ILUSTRACJAMI

WE LWOWIE
NAKŁADEM GMINY KRÓL. STOŁ. MIASTA LWOWA
1930

WSZELKIE PRAWA ZASTRZEŻONE.

101812 I

DRUKIEM ARTURA GOLDMANA WE LWOWIE

72/601/2k

30.-

SPIS RZECZY.

LWÓW.

Lwów (po rusku *Lwiw*, po niemiecku *Lemberg* po francusku *Léopol*, po łacinie *Leopolis)* do roku 1772 stolica Województwa ruskiego (Rusi Czerwonej), następnie b. Królestwa Galicji i Lodomerji, a od r. 1921 stolica Województwa lwowskiego.

Leży na wielkim europejskim dziale wód i na prastarym szlaku handlowym między Zachodem a Wschodem, w głębokiej kotlinie strumienia Pełtwi, dopływu Bugu, a zarazem na pograniczu dwóch odrębnych obszarów geograficznych: wielkiego niżu nadbużańskiego od północy i płaskowyżu podolskiego od południa, które w obrębie miasta tworzą malownicze krajobrazowe kontrasty. Widzi się je dokładnie z Kopca Unji Lubelskiej, wzniesionego (410 m. nad pow. morza) na górze Wysokiego Zamku, skąd daleki roztacza się widok.

Wśród miast wojewódzkich Rzeczypospolitej zajmuje trzecie miejsce co do ilości mieszkańców (241.000 na obszarze 32 klm. kw.). Po faktycznem przyłączeniu szeregu podmiejskich gmin, liczba ludności wzrośnie do 330.000, a obszar miasta powiększy się do 63 klm. kw.

Miasto o wielkiej dziejowej przeszłości, pięknie położone, dobrze rozbudowane, z wielu cen-

nemi zabytkami, muzeami, parkami, ogrodami, placami i pomnikami. Jest ważnym ośrodkiem kulturalno-religijnym, jako siedziba trzech arcybiskupów trzech obrządków katolickich i siedziba najwyższych uczelni, a zarazem wielu zakładów i towarzystw naukowych. Posiada wszelkie urządzenia wielkomiejskie i znaczny majątek gminny w dobrach ziemskich, w zakładach przemysłowych i społecznych, w budowlach i zbiorach kultury i sztuki. Z tego względu charakter miasta wybitnie kulturalny obok przemysłowo-handlowego.

Administracyjnie miasto podzielone jest na sześć dzielnic: I Halicką, II Krakowską, III Żółkiewską, IV Łyczakowską, V Śródmieście (stare miasto) i VI Nowy Świat (por. plan).

Ośrodkiem ruchu jest Rynek, ul. Legjonów, pl. Marjacki, ul. Halicka, pl. Halicki, ul. Akademicka, skąd rozchodzą się ulice we wszystkie strony miasta.

I. KOMUNIKACJA.

Dworce.

Główny, zbudowany w r. 1904, odbudowany po ruinie wojennej, jeden z najokazalszych w Polsce, tworzy główny węzeł dla dziewięciu linij kolejowych.

Podzamcze, dla trzech linij kolejowych w kierunku wschodnim.

Łyczakowski, dla linji Lwów-Podhajce.

Bilety kolejowe do nabycia w kasach dworcowych oraz w biurach Polskiego Biura Podróży

„Orbis", pl. Marjacki 8, ul. Szpitalna 1, Jagiellońska 20-22 (Centrala) i ul. Gródecka 61 i w biurach „Towarzystwa Międzynar. Wagonów Sypialnych", pl. Halicki 5.

Dorożki

samochodowe i konne, rozsiane po całem mieście.

Tramwaje

łączą miasto we wszystkich kierunkach z najdalszemi jego kończynami.

Autobusy Miejskiej Kolei Elektrycznej

łączą miasto z lotniskiem wojskowem i cywilnem w Skniłowie, z torem Wyścigów konnych na Persenkówce, z Boiskami sportowemi za Rogatką stryjską i z Brzuchowicami.

Autobusy dalekobieżne

odchodzą (z pl. Strzeleckiego) w kierunkach wszystkich miast i miasteczek wokoło Lwowa.

Linja lotnicza.

Odloty z lotniska w Skniłowie, na linjach Lwów-Warszawa-Gdańsk i Lwów-Czerniowce-Bukareszt. Biuro „Lotu" ul. Jagiellońska 20-22 (tel. 45-71).

Poczta.

Główny urząd pocztowy przy ul. Słowackiego l. 1. Nadto 19 oddziałów w różnych punktach miasta i na dworcach.

Urząd telegraficzny,

Główny, ul. Słowackiego 1.

Telefony.

Centrala Pol. Akc. Spółki Telef., ul. Sykstuska 26. Rozmownice publiczne w urzędach pocztowych i na dworcach.

Radjo Polskie,

Stacja nadawcza, pl. Targów Wschodnich; Zarząd Rozgłośni lwowskiej, ul. Batorego 6.

Konsulaty.

Austrjacki, ul. Sykstuska 35 (tel. 8-97); *Brazylijski,* ul. Lindego 9 (tel. 3-74); *Czechosłowacki,* ul. K. Ujejskiego 4 (tel. 6-85); *Duński,* ul. Nowy Świat 14 (tel. 1-72); *Estoński,* ul. Racławicka 3 (tel. 2-22); *Finlandzki,* ul. Łozińskiego 4 (tel. 18-09); *Francuski,* ul. Czarnieckiego 4 (tel. 60-22); *Holenderski,* ul. Mickiewicza 10; *Peruwiański,* ul. Gosiewskiego 4 (tel. 61-71); *Rumuński,* pl. Marjacki 8 (tel. 45-74); *Z. S. S. R.,* ul. Nabielaka 27 (tel. 18-83); *Węgierski,* ul. Łyczakowska 3 (tel. 7-27).

II. HOTELE, RESTAURACJE, KAWIARNIE.

Hotele.

Pierwszorzędne: *George'a,* pl. Marjacki 1; *Krakowski,* pl. Bernardyński 7; *Warszawski,* pl. Bernardyński 5; *Imperjal,* ul. 3-go Maja 3. Dobre:

BAZYLIKA ARCHIKATEDRALNA.
Fot. L. Wieleżyński.

Europejski, pl. Marjacki 4; *Bristol*, ul. Legjonów 1; *Grand*, ul. Legjonów 13; *New York*, ul. Legjonów 45; *City*, ul. Legjonów 11.

Ponadto szereg skromniejszych.

Restauracje:

Pierwszorzędne: w Hotelach George'a, Krakowskim, Imperjal, Europejskim i Bristol.

Dobre: Szkowrona, ul. Kopernika 3; Zakopane, ul. Akademicka 24; Musiałowicza, ul. Akademicka 18; Górskiego, pl. Marjacki 9; Zwolińskiego, ul. Hetmańska 10; Musiałowicza, ul. Trzeciego Maja l. 2; Lewickiego, ul. Zyblikiewicza 2; Higjena, ul. Trzeciego Maja 10. Prócz tych wiele innych.

Restauracje ogrodowe: w Parku T. Kościuszki, Kilińskiego, na Targach Wschodnich (Alhambra), na Wysokim Zamku, na Pohulance.

Pensjonaty.

Zacisze, ul. Zyblikiewicza 52; Polonia, ul. Batorego 34.

Cukiernie:

Zalewski, ul. Akademicka 22; Welz, ul. Akademicka 5; Dudek, pl. Marjacki 5; Bieniecki, ul. Hetmańska 8 i szereg innych.

Kawiarnie:

Wiedeńska, ul. Hetmańska 14; Roma, ul. Akademicka 25; Szkocka, pl. Fredry 9; De la Paix, pl.

Marjacki 7; Louvre, ul. Trzeciego Maja 12; Imperjal, ul. Legjonów 5; Centralna, pl. Halicki 7; Warszawa, ul. Mickiewicza 2.

III. TEATRY, ROZRYWKI, SPORTY.

Teatry:

Wielki, pl. Gołuchowskich (opera, operetka i wielki dramat).

Rozmaitości, ul. Rutowskiego 22 (dramat współczesny i komedja muzyczna).

Mały, ul. Gródecka 2 (lekki repertuar).

Kinoteatry:

Apollo, ul. Chorążczyzny 7; *Casino*, ul. Legjonów 5; *Chimera*, ul. Akademicka 8; *Fatamorgana*, pl. Marjacki 10; *Kopernik*, ul. Kopernika 9; *Lew*, ul. Skarbkowska 1; *Marysieńka*, pl. Smolki 5; *Oaza* ul. Trzeciego Maja 11; *Palace*, ul. Legjonów l. 3. *Pan*, pl. Akademicki 5; *Pasaż*, Kopernika 1; *Uciecha*, pasaż Mikolascha.

Sporty:

Tor Wyścigów konnych im. Jurjewicza, pod Persenkówką; Tor Wyścigów samochodowych, motocyklowych i kolarskich, gościniec stryjski i janowski; Boiska: T. Z. R., Pogoni, Czarnych, Lechji, A. Z. S. i Ukrainy, za Rogatką stryjską; Boisko Sokoła Macierzy, ul. Cetnarowska, Hasmonei, przy drodze do Pasiek, wojskowe 19 p. p. na Cytadeli, 40 p. p. na Pohulance. Liczne korty tenisowe. Pływalnia na stawie „Świteź". Tor łyżwiarski L. T. Ł. ul. Pełczyńska.

IV. URZĘDY.

Izba Okręg. Kontroli Państwowej, ul. Romanowicza 11 a.

Kolej, Dyrekcja Kolei Państw., ul. Zygmuntowska 1.

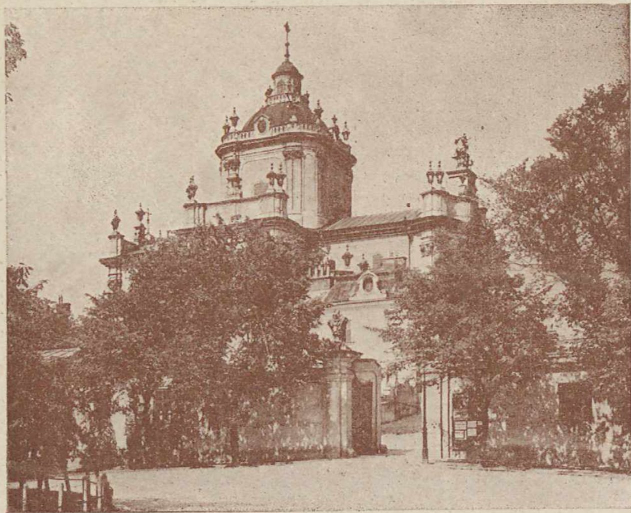
Kuratorjum Okręgu Szkolnego Lwów, ul. Karmelicka 4 i 6.

Magistrat, Ratusz, Rynek 1; Dworzec sanitarny, pl. Misjonarski 2; Komisarjaty dzielnicowe: I. ul. św. Zofji 7, II. ul. Krasickich 12, III. ul. Zamarstynowska 30, IV. ul. Łyczakowska 101, V. ul. Wałowa 29, VI. ul Nowy Świat 22; Komunalna Kasa Oszczędności, ul. Wałowa 9; Straż pożarna, ul. Podwale 6; Zakłady miejskie: Aprowizacyjny, ul. Kuszewicza 1, Czyszczenia miasta ul. św. Marcina 18, Elektryczny, ul. Wólecka 2, Gazowy, ul. Gazowa 28, Pogrzebowy, ul. Sobieskiego 16, Rzeźnia m. ul. Nowej Rzeźni 24, Wodociągowy, ul. Zielona 62.

Poczta i Telegraf. Dyrekcja Okręgowa, ul. Słowackiego 1.

Policja: Komenda Wojewódzka, ul Sapiehy 1; Komenda m. Lwowa, ul. Kazimierzowska 30; Komisarjaty P. P.: I. Jabłonowskich 11, II. Gródecka Rogatka, III. Balonowa 6, IV. Kurkowa 23, V. Jachowicza, VI. ul. Łąckiego 1, VII. Dworzec kolejowy główny i ekspozytura Dworzec Podzamcze.

Prokuratorja Generalna R. P., ul. Romanowicza 11a.

Fot. L. Wieleżyński. CERKIEW ARCHIKATEDR. św. JURA.

Sądy. Apelacyjny, ul. Batorego 1; Okręgowy cyw. ul. Rutowskiego 13 i Sądowa 7; Okręgowy karny, ul. Batorego 3; Sąd pracy, ul. Batorego 24; Sądy grodzkie, ul. Sądowa 7 i Kazimierzowska 34.

Skarb: Izba skarbowa, pl. św. Ducha 1; Dyrekcja ceł, ul. Rutowskiego 17; Kasa Skarbowa, pl. św. Ducha 1.

Starostwo grodzkie. Lwowskie, ul. Mickiewicza 12; Lwowskie Powiatowe, ul. Karmelicka 2.

Urząd Emigracyjny, ul. Karmelicka 4.

Urząd Państwowy Pośrednictwa Pracy, ul. Rutowskiego 11.

Urząd Okręgowy Ubezpieczeń, ul. Czarnieckiego 18.

Urząd Okręgowy Ziemski, ul. Karmelicka 2.

Województwo, ul. Czarnieckiego 18.

Wojsko: Dowództwo O. K. VI, pl. Bernardyński 6; Inspektorat Armji, ul. Romanowicza 11 a; Komenda Placu, ul. Wałowa 16.

Wydział Samorządowy Tymczasowy (w likwidacji), pl. Smolki 3.

V. INSTYTUCJE PUBLICZNE.

Izby:

Adwokatów, ul. Grodzickich 1; *Aptekarska,* ul. Mikołaja 15; *Inżynierska,* ul. Zimorowicza 9; *Lekarska,* ul. Zyblikiewicza 23; *Notarjalna,* ul. Jagiellońska 4; *Przemysłowo-Handlowa,* ul. Akademicka 17; *Rzemieślnicza,* ul. Kościelna 8.

Szkoły:

Wyższe: Uniwersytet Jana Kazimierza, ul. Marszałkowska 1 i ul. Mikołaja 4, (stary gmach) z szeregiem odrębnych instytutów; *Politechnika*, ul. Leona Sapiehy 12 z szeregiem zakładów i laboratorjów naukowych. *Akademja Medycyny Weteryn.*, ul. Kochanowskiego 67; *Akademja Eksportowa*, ul. Bourlarda 5.

Średnie: 15 Gimnazjów państwowych, 17 prywatnych.

Zawodowe: Seminarjum naucz. męskie, ul. Nabielaka 67, Seminarja naucz. żeńskie, ul. Sakramentek 7, Słodowa 6, Strzała 3; Szkoła Gospodarcza, Snopków; Państw. Szkoła koszykarska, ul. św. Zofji 1; Szkoła Ogrodnicza, Zamarstynów, Wólka Kapitańska; Państw. Ekonomiczno-Handlowa i Liceum Handlowe, ul. Skarbkowska 39; Państw. Zawodowa żeńska, ul. Zielona 8. Ponadto szereg szkół prywatnych. — Konserwatorjum Muzyczne, ul. Chorążczyzny 7. Szereg szkół muzycznych prywatnych.

Powszechne: 44 Szkół państwowych, męskich i żeńskich i szereg prywatnych.

Seminarja Duchowne, ul. Czarnieckiego 30, (obrz. łać.), ul. Kopernika 36 (obrz. gr. kat.).

Zakłady: Ciemnych, ul. św. Żofji 31; Głuchoniemych, ul. Łyczakowska 35; Niemowląt im. „Dzieciątka Jezus“, ul. Paulinów 5; Państw. Zakł. Higjeny, ul. Piekarska 56; Umysłowo chorych, Kulparków.

Szpitale i kliniki:

Kasa Chorych m. Lwowa, ul. Brajerowska 8 Jej ambulatorja i apteka ul. Fredry 2.

Szpitale: Państw. Powszechny, ul. Głowińskiego 7; Sióstr Miłosierdzia, ul. Teatyńska 1; Izraelicki, ul. Rappaporta 8; Okręgowy Wojskowy, ul. Łyczakowska 22.

Kliniki: chorób wewnętrznych, chirurgiczna i położniczo-ginekologiczna, ul. Pijarów 4; chorób uszu i gardła, ul. Pijarów 6; ocznych, ul. Głowińskiego 7; dziecięcych, ul. Głowińskiego 5; dermatologiczna, ul. Piekarska 81. Nadto zakłady prywatne.

Stacja Ratunkowa O. T. R., pl. Strzelecki 4 a.

VI. ŻYCIE GOSPODARCZE.

Lwów jest ośrodkiem przemysłowym w zakresie przemysłu spożywczo-rolnego, drzewnego, żelaznego, graficznego, garbarskiego i chemicznego. Charakter handlowy nadają i podnoszą od r. 1921, rok rocznie, we wrześniu organizowane, głośne i doniosłe dla życia gospodarczego

Targi Wschodnie, Biuro, ul. Jagiellońska 1, a w czasie Targów pl. Powystawowy.

Giełdy: Pieniężna, ul. Akademicka 17; Zbożowa i towarowa, ul. Rejtana 6.

Banki: Polski, ul. Mickiewicza 8; Gospodarstwa krajowego, ul. Kościuszki 11; Hipoteczny, pl. Halicki 15; Rolny, ul. Piłsudskiego 25; Dyskontowy Warszawski, ul. Trzeciego Maja 14; Miejska Kasa Oszczędności, ul. Wałowa 9; Galic. Kasa Oszczędności, ul. Jagiellońska 1.

Ubezpieczenia: Krak. Towarzystwo Wzaj. Ubez. ul. Trzeciego Maja 16; Towarz. Wzaj. Ubezp. „Snop“, ul. Badenich 9; Towarz. Akc. Ubezp. „Polonia“ w Warszawie, ul. Kopernika 30 i szereg innych.

Przemysł i Handel. W zakresie przemysłu i handlu należy zasięgać informacyj w Izbie Handlowo-Przemysłowej, ul. Akademicka 16, następnie w Lidze Pomocy Przemysłowej, ul. Mikołaja 18, oraz w odnośnych licznych Związkach i organizacjach przemysłowo-handlowych i społeczno-gospodarczych, względnie w biurze Targów Wschodnich.

VII. ŻYCIE UMYSŁOWO-KULTURALNE.

Archiwa.

Archiwum Miasta Lwowa, (akta do dziejów Lwowa od XIII w.), w Ratuszu. Otwarte dla pracujących naukowo od 10 do 13.

Archiwum Ziemskie (akta sądów grodzkich i ziemskich dawnego Wojew. Ruskiego) w klasztorze OO. Bernardynów. Otwarte od 9 - 14.

Archiwum Państwowe (akta austrjackie od r. 1772), w dawnym Arsenale królewskim, ul. Podwale 13. Otwarte od 9 do 14.

Ponadto szereg archiwów kościelnych, klasztornych i prywatnych.

Bibljoteki.

Bibljoteka Zakładu Narodowego im Ossolińskich (przeszło 800.000 tomów), w dawnym koście-

le i klasztorze P. P. Karmelitanek trzew. ul. Ossolińskich 2. Otwarta 9-14 i 16-20.

Bibljoteka Uniwersytecka (przeszło 400.000 t.), ul. Mochnackiego 5. Otwarta 8-14 i 16-20.

Bibljoteka Politechniki (do 80.000 t.), ul. Sapiehy 52. Własny gmach w budowie.

Bibljoteka Miasta Lwowa (przeszło 25.000 t.), w Ratuszu. Otwarta 10 - 13.

Bibljoteka Miej. Muzeum Przemysłu Artyst. 10.000 t.), ul. Hetmańska 20. Otwarta 10-13 i od 17 - 20.

Bibljoteka Baworowskich (przeszło 40.000 t.), ul. Ujejskiego, w daw. Arsenale Sieniawskich. Otwarta 16 - 19.

Bibljoteka Poturzycka, Ordynacji Dzieduszyckich (do 50.000 t.). Za zgłoszeniem w Zarządzie.

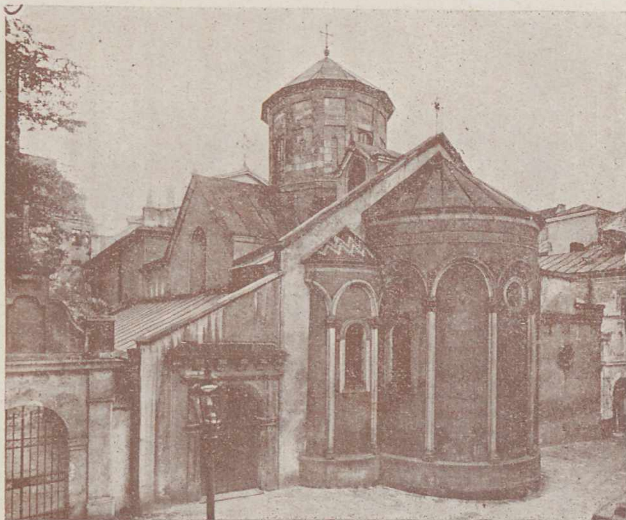
Bibljoteka Narodnego Domu (ok. 120.000 t.), ul. Kurkowa 14. Otwarta 9 - 14.

Bibljoteka Towarzystwa im. Szewczenki (ok. 100.000 t.), ul. Czarnieckiego 26. Otwarta 9 - 14.

Ponadto szereg bibljotek klasztornych i specjalnych, jak *Wojskowa, Muzeum Szkolnego, Towarz. Szkoły Ludowej, Gminy wyzn. Izraelickiej* itd.

Księgarnie:

Książnica Atlas, ul. Czarnieckiego 12; Gubrynowicz i Syn, ul. Rutowskiego 9; Naukowa, pl. Marjacki 1; Nowości, ul. Kopernika 3; B. Połoniecki, ul. Akademicka 2a; Powszechna, pl. Marjacki 8; im. Szewczenki (ukr.) Rynek 10; Towa-

Fot. L. Wieleżyński. KOŚCIÓŁ ARCHIKATEDR. ORMIAŃSKI.

rzystwa Szkoły Lud., ul. Batorego 32; Zakładu Nar. im. Ossolińskich, pl. Halicki 12a i inne.

Prasa:

Dzienniki: „Chwila", „Express Wieczorny", „Dziennik Ludowy", „Gazeta Codzienna", „Gazeta Lwowska", „Gazeta Poranna", „Lwowski Kurjer Poranny", „Słowo Polskie", „Wiek Nowy", „Diło" (ukr.).

Czasopisma: Szereg tygodników i czasopism specjalnych, zawodowych i związkowych. Ważniejsze naukowe: „Eos", „Geograficzne", „Kosmos", „Kwartalnik Historyczny", „Lwów w Cyfrach", „Muzeum", „Pamiętnik Historyczno-Prawny", „Pamiętnik Literacki", „Przegląd Kartograficzny", „Rocznik Orjentalistyczny", „Przegląd Prawa i Administracji", „Przyroda i Technika", „Ruch Filozoficzny", „Ruch Słowiański", „Sylwan", „Szkoła" i inne.

Ajencje Prasowe, Reklamowe i Biura Dzienników: Ajencja Wschodnia (A. W.), ul. Długosza 31; Pol. Ajencja Telegr. (P. A. T.), ul. Rutowskiego 8; Małop. Ajencja Reklamowa (M. A. R.), ul. Chorążczyzny 7; Polska Ajencja Reklamowa (P. A. R.), ul. Akademicka 14; Biura Dzienników: S. Sokołowskiego, ul. Jagiellońska 7; Ruch, ul. Kilińskiego 1.

Towarzystwa Naukowe.

Chemiczne. Ekonomiczne. Etnologiczne. Filologiczne. Filozoficzne. Geograficzne. Heraldyczne, Historyczne, Językoznawcze. Krajoznawcze. Le-

karskie. Miłośników Książki. Miłośników Przeszłości Lwowa. Naukowe. Numizmatyczne. Orjentalistyczne. Pedagogiczne. Politechniczne. Prawnicze. Przyjaciół Sztuk Pięknych. Przyrodników im. Kopernika. Teologiczne i szereg innych polskich i ruskich.

VIII. ZABYTKI I OSOBLIWOŚCI.

(Zasługujące na szczególną uwagę, oznaczone gwiazdką).

Archiwa i Bibljoteki patrz rozdz. VII.

Budynki świeckie.

Ratusz, w Rynku. Zbudowany 1827 do 1834 na miejscu starego, sięgającego XIV w. W sali posiedzeń Rady m. portrety prezydentów. W parterze Archiwum i Bibljoteka m. Lwowa. Wieża wysoka 76 m.

* *Arsenał królewski*, ul. Podwale 13, za kościołem OO. Dominikanów. Zbudowany w r. 1638 na rozkaz króla Władysława IV, przez Pawła Grodzickiego, generała art. kor. Obecnie Archiwum Państwowe.

Arsenał miejski, ul. Podwale 5. Zbudowany w r. 1555. W ścianie zewnętrznej, od ul. Sobieskiego, tablica zabytkowa z herbami króla Jana III i hetmana St. Jabłonowskiego. Dziś magazyn wojskowy.

* *Baszta Prochowa*, na Wałach Gubernatorskich. Jedyny, zachowany zabytek dawnych for-

tyfikacyj miasta, zbudowany w r. 1555. W najbliższej przyszłości zostanie zrestaurowana.

Dworzec Główny, u wylotu Alei Focha. Zbud. w r. 1904 według planów prof. W. Sadłowskiego. Po zniszczeniach wojennych odbudowany.

Dom Inwalidów, ul. Kleparowska 27. Zbud. 1855 do 1863 według planów T. Hausena, w stylu pseudo-romańskim. Ozdobiony rzeźbami C. Godebskiego i A. Periera.

Izba Handlowo-Przemysłowa, ul. Akademicka 17. Zbud. w r. 1912 w stylu modernistycznym. Malowidła pendzla F. Wygrzywalskiego, rzeźby dłuta Z. Kurczyńskiego.

* *Kamienice stare* w Rynku. Wśród nich: Nr. 2, pierwotnie Bandinellich, zbud. z pocz. XVII w. w stylu renesansu włosk.; Nr. 3 z XVIII w. z piękną rokokową fasadą; Nr. 4 „Czarna Kamienica", zbud. w r. 1577 przez włoskiego budow Piotra Krasowskiego. Pierwotnie własność Lorencowiczów, potem Anczewskich etc., obecnie „Muzeum Histor. m. Lwowa"; Nr. 6 „Kamienica Królewska", renesansowa, zbud. w r. 1580 przez włosk. budow. Piotra Barbona dla patrycjusza Konstantego Korniakta. Następnie własność Sobieskich, pamiętna częstemi pobytami Jana III i wielu historycznemi wspomnieniami. Nabyta przez miasto w r. 1908 i zrestaurowana. Obecnie „Muzeum Narod. im. Króla Jana III". Architektura i dekoracja fasady, wszystkich sal i krużgankowy dziedziniec godne uwagi; Nr. 9 niegdyś pałac arcybiskupów lwowskich, pamiętny zgo-

nem króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego (1673); Nr. 10 niegdyś Pałac Lubomirskich, z końca XVIII w.; Nr. 14 tak zw. „Wenecka", rodziny Massarich, o fasadzie renesansowej, z lwem weneckim nad bramą; Nr. 23, pierwotnie Szolc-Wolfowiczów, narożna, o charakterystycznej renesansowej fasadzie. W narożniku 2 piętra rzeźba „Chrzest Chrystusa"; Nr. 28, zbud. na pocz. XVII w. przez Hepnerów. Fasada w stylu renesansu włoskiego.

Kasa Oszczędności Galicyjska, ul. Jagiellońska l. 1. Zbud. w r. 1891, według planów J. Zachariewicza.

Pałace: Arcybiskupów łać., ul. Czarnieckiego 32. Zbud. w r. 1844 według proj. Salzmanna; Arcybiskupów gr. kat., przy katedrze św. Jura; Jabłonowskich, ul. Jabłonowskich 5. Zbud. ok. r. 1670 przez hetmana St. Jabłonowskiego w stylu barokowym. Pamiętny urodzeniem się tu króla Stanisława Leszczyńskiego (1677) i pobytem króla Augusta II (1698). Od r. 1822 koszary wojskowe; Potockich, ul. Kopernika 15, zbud. w stylu renesansu franc., według projektów L. d'Auvergne'a i J. Cybulskiego Sapiehów ul. Kopernika 40. Pierwotnie pałac Sieniawskich, następnie hr. Czartoryskich, przekształcony częściowo w r. 1880 w stylu baroka francuskiego; Wojewódzki, przedtem Namiestnikowski, ul. Czarnieckiego 14, zbud. w r. 1821 w stylu empire.

Poczta, ul. Słowackiego 1. Zbud. w r. 1890 według planów F. Setza. Po spaleniu w r. 1918 zrestaurowana.

Politechnika, ul. Leona Sapiehy 12, zbud. 1873 do 1877 według planów J. Zachariewicza. Aula z obrazami, wykonanemi według kartonów J. Matejki, przez jego uczniów.

Sokół Macierz, ul. Zimorowicza 8. Zbud. w r. 1885 według planów W. Halickiego i A. Kamieniobrodzkiego z wielką salą.

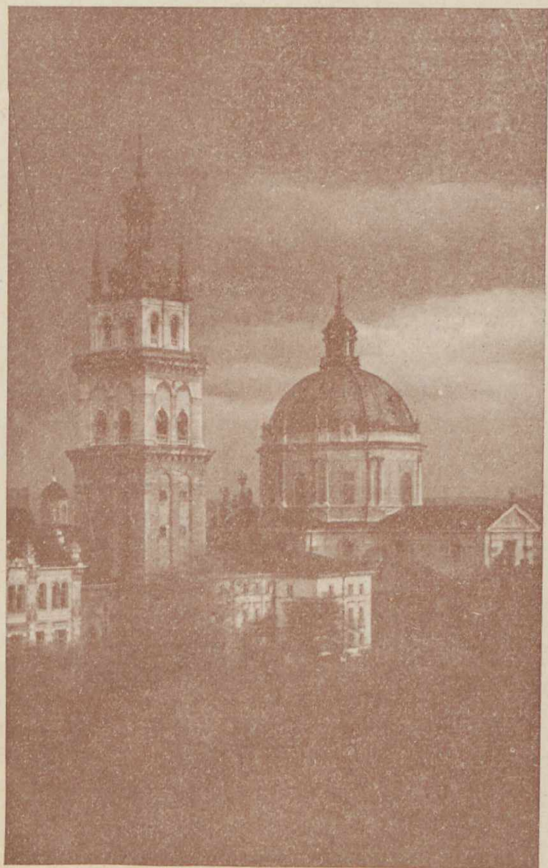
Strzelnica, ul. Kurkowa 21. Siedziba Towarzystwa Strzeleckiego, najstarszego w mieście. Zbud. 1789 r., następnie przekształcana. Przy niej piękny park.

* *Towarzystwo Kredytowe Ziemskie*, ul. Legjonów 3, zbud. 1809 do 1812, w stylu empire. Fasada ozdobiona pięknemi płaskorzeźbami.

* *Uniwersytet Jana Kazimierza*, ul. Marszałkowska 1, w gmachu posejmowym, zbud. w stylu renesansowym 1877 do 1881 według planów J. Hochbergera.

Kościoły, Cerkwie, Synagogi.

* *Bazylika archikatedralna łać.* (Wniebowzięcia N. P. Marji), pl. Kapitulny. Założ. ok. r. 1360 przez Kazimierza Wielkiego, ukończona 1494 r., w stylu gotyckim, zbarokizowanym w XVIII w. Budowla halowa. Wewnątrz: kaplice, pomniki, nagrobki arcybiskupów lwowskich, szlachty i mieszczan, resztki fresków St. Stroińskiego, skarbiec.

WIEŻA GERKWI WOŁOSKIEJ I KOŚCIÓŁ
OO. DOMINIKANÓW.

Fot. A. Lenkiewicz.

Wśród kaplic na szczególniejszą uwagę zasługuje * *Kaplica Kampianów*, z końca XVI w., w stylu późnego renesansu, z bogatemi marmurowemi i alabastrowemi grobowcami wewnątrz i cennemi płaskorzeźbami zewnątrz, dłuta J. Pfistera i H. Horsta. Obok bazyliki, grobowa * *Kaplica Boimów*, zbud. 1609 do 1617, w stylu niemieckiego renesansu, z fasadą pokrytą bogatą rzeźbą. Wewnątrz bogate sztukaterje, wspaniały ołtarz i nagrobek alabastrowy Boimów, dzieła J. Pfistera.

Kościół św. Anny, u zbiegu ul. Grodeckiej i Janowskiej. Założ. w r. 1507, zbud. 1730 jako klasztorny OO. Augustjanów. Po ich kasacie zamieniony na parafjalny.

Kościół św. Antoniego, ul. Łyczakowska. Zbud. w r. 1718 jako klasztorny OO. Franciszkanów. Po ich kasacie w r. 1783 zamieniony na parafjalny.

* *Kościół PP. Benedyktynek* (Wszystkich Świętych), pl. Benedyktyński. Zbud. 1596 do 1627 przez Pawła Rzymianina w pięknym stylu renesansowym, z wieżą uwieńczoną charakterystyczną attyką. W klasztorze trójarkadowa loggia.

* *Kościół OO. Bernardynów* (św. Andrzeja), pl. Bernardyński. Zbud. 1600 do 1630 przez Pawła Rzymianina i Ambrożego Przychylnego, z typową fasadą i piękną wieżą od strony prezbiterjum, w stylu renesansowym.

Wnętrze ozdobione bogato malowidłami, rzeźbami i złoceniami. Za wielkim ołtarzem kaplica grobowa bł. Jana z Dukli, z pięknemi stallami. Przed kościołem pamiątkowa kolumna bł. Jana z Dukli z połowy XVIII w. Na podwórzu, za kościołem, resztki dawnych murów obronnych klasztoru, z strzelnicami. Kompleks klasztorny niezwykle malowniczy.

* *Kościół OO. Dominikanów* (Bożego Ciała), pl. Dominikański. Zbud. 1749 do 1764 z fundacji Potockich, w stylu rokokowym, z owalną kopułą. Wewnątrz cenne nagrobki alabastrowe z XVI i XVII w., nagrobek dłuta Torwaldsena, rzeźby rokokowe. W przyległym klasztorze gotyckie krużganki. Dzwonnica z połowy XIX w.

Kościół św. Elżbiety, pl. Bilczewskiego. Zbud. 1903 do 1907 według projektu prof. T. Talowskiego w stylu romańsko-gotyckim.

Kościół OO. Franciszkanów (Niepokalanego Poczęcia), ul. Franciszkańska. Zbud. 1708, pierwotnie dla OO. Kapucynów. W skarbcu pamiątki po bł. Jakóbie Strepie.

Kościół SS. Franciszkanek (Serca Jezusowego), ul. Kurkowa. Zbud. 1876 do 1888 według projektu prof. J. Zachariewicza w pseudoromańskim stylu.

Kościółek św. Jana Chrzciciela, ul. św. Jana. Założeniem sięga XIII w. Przebudowywany wielokrotnie, zatracił swój pierwotny wygląd.

* *Kościół OO. Jezuitów* (Piotra i Pawła), ul. Rutowskiego. Zbud. 1610 do 1630 w typie barokowych kościołów tego zakonu. Przylega do bu-

dynku, w którym mieściło się dawne kolegjum jezuickie.

* *Kościół OO. Karmelitów* (Narodzenia N. P. Marji), ul. Czarnieckiego, na wyniosłem wzgórzu. Zbud. 1634. Tworzył dawniej odrębną warownię poza murami miasta.

Kościół PP. Karmelitanek bosych, ul. A. Potockiego. Zbud. 1890, według projektu J. Janowskiego, w stylu pseudo-romańskim.

Kościół SS. Miłosierdza (św. Kazimierza), ul. Teatyńska. Zbud. ok. r. 1667.

Kościół niegdyś *PP. Klarysek,* u wylotu ul. Łyczakowskiej. Założ. na początku XVIII w. Na sklepieniu freski M. Stroińskiego. Oddany do użytku młodzieży szkolnej.

Kościół św. Łazarza, ul. Kopernika. Zbud. 1620 do 1640 według planu i kosztem Ambrożego Przychylnego. W przyległych budynkach Zakład św. Łazarza dla zubożałych mieszczan.

* *Kościół św. Marcina,* ul. św. Marcina. Założ. 1630, zbud. 1736. Barokowo-rokokowy. Freski malarza ze szkoły Stroińskiego.

* *Kościół Marji Magdaleny,* ul. Leona Sapiehy. Założony 1600, zbud. ok. r. 1640 jako klasztorny OO. Dominikanów. Dziś parafjalny. Barokowy. W apsydzie bogato rzeźbiona ściana ołtarzowa, świeżo zrestaurowana.

Kościół N. P. Marji Śnieżnej, pl. Krakowski. Założeniem sięga początków Lwowa. Zrestaur. z końcem XIX w. w stylu pseudo-romańskim.

* *Kościół św. Mikołaja,* ul. św. Mikołaja. Zbud.

1745 r. przez OO. Trynitarzy. Barokowy z piękną rokokową dekoracją wewnętrzną.

Kościół OO. Reformatów, ul. Janowska. Zbud. 1900. Renesansowo-barokowy.

Kościół PP. Sakramentek, ul. Sakramentek. Zał. 1718, zbud. 1743. Barok.

* *Kościół Seminarjum łać.* (M. B. Gromnicznej), ul. Czarnieckiego. Zbud. 1644 przez Jakóba Sobieskiego dla PP. Karmelitanek bosych. Barok klasyczny. Monumentalna fasada.

Kościółek św. Wojciecha, ul. św. Wojciecha. Zał. 1606, zbud. 1702 przez OO. Misjonarzy. Barok. W r. 1906 oddany internatowi im. św. Wojciecha. Malowniczo położony.

Kościół św. Zofji ul. św. Zofji 35. Zał. 1594 przez mieszczkę Zofję Hanlową. Barok.

* *Kościół archikatedralny orm.* (Wniebowzięcia N. P. Marji), ul. Ormiańska. Zaczęty w r. 1363 i kilkakrotnie, po czasy najnowsze, rozbudowany. W części najstarszej przedstawia wyjątkowy zabytek średniowiecza, w którym zespoliły się różnorodne wpływy wschodnie i zachodnie, bizantyńskie, romańskie i wczesno-gotyckie. W ostatnich czasach uległ gruntownej, nie zawsze szczęśliwej restauracji, połączonej z ozdobieniem wnętrza mozajkami (J. Mehoffera) i godnemi uwagi ściennemi malowidłami (J. Rozena). Dzwonnica z XVI w. Kompleks zabudowań otaczających katedrę i jej dziedziniec, dawniej cmentarz, pokryty orm. płytami grobowemi, tworzy jeden z najpiękniejszych zakątków starego Lwowa.

* *Cerkiew archikatedralna gr. kat.* (św. Jura), pl. św. Jura. Zbud. 1746-1764 przez Włocha Bernarda Merettiniego na miejscu prastarego monastyru bazyljańskiego. Projektodawca nieznany. Jeden z najpiękniejszych zabytków architektury rokokowej w Polsce, malowniczo położony na wyniosłem wzgórzu i dekoracyjnie ujęty.

Cerkiew PP. Bazyljanek, ul. Zyblikiewicza. Złoż. 1882.

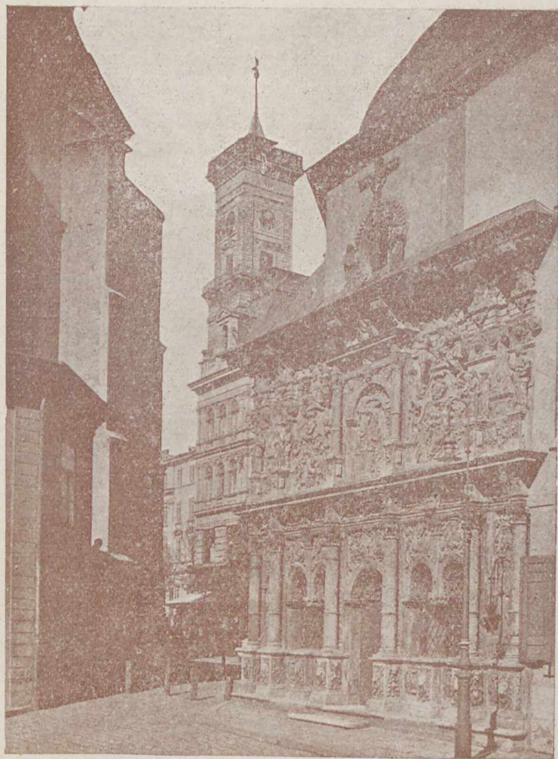
* *Cerkiew OO. Bazyljanów* (św. Onufrego), ul. Żółkiewska. Zbud. na początku XVI w. przez ks. Konstantego Ostrogskiego, na miejscu starej, sięgającej początków Lwowa. Następnie kilkakrotnie rozbudowywana. Tu pochowany Iwan Fedorowicz, pierwszy drukarz lwowski.

* *Cerkiew św. Mikołaja,* ul. Żółkiewska. Założeniem sięga początków Lwowa. Zabytek romańsko-bizantyńskiej architektury, późniejszemi restauracjami częściowo zmieniony.

Cerkiew Preobrażenja (Przemienienia), ul. Krakowska. Zbud. 1729 jako kościół klasztorny OO. Trynitarzy. Po ich kasacie 1783 Bibljoteka uniwersytecka, spalona w r. 1848. W r. 1906 zrestaurowana jako cerkiew. Barok.

* *Cerkiew św. Paraskewji* (Piatnyci), ul. Żółkiewska. Zbud. 1643 do 1645 na miejscu starej drewnianej, w typie obronnym, przypominającym styl gotycki. Uwagi godny cenny ikonostas.

Cerkiew Seminarjum gr. kat. (św. Ducha), ul. Kopernika. Zbud. 1722 do 1729 jako kościół klasztorny PP. Dominikanek z piękną barokową wieżą.

Fot. M. Münz. KAPLICA BOIMóW.

Cerkiew św. Piotra i Pawła, ul. Łyczakowska. Zał. 1668 r. zbud. 1750 jako kościół klasztorny OO. Paulinów. Barokowa, restauracjami zmieniona.

* *Cerkiew Wniebowzięcia (Uspenja) zw. Wołoska*, ul. Ruska. Razem z monumentalną *wieżą* (Korniaktowską) i przepiękną w dziedzińcu kaplicą *Trzech Króli* (Troch Światyteliw) najwybitniejszy, renesansowy zabytek Lwowa. Zbud. 1591 do 1630 przez architektów włoskich: Piotra Krasowskiego, Pawła Rzymianina, Wojciecha Kapinosa i Ambrożego Przychylnego w stylu renesansowym, o dekoracji doryckiej, na rzucie bizantyńskim. Fasadowa ściana z ciosów z charakterystycznym fryzem u góry. Budowę wspierali hojnie hospodarowie wołoscy.

Cerkiew Prawosławna, ul. Franciszkańska. Zbud. 1900 w stylu bizantyńsko-romańskim.

* *Synagoga Złotej Róży*, ul. Blacharska 27, w podwórzu. Zbud. 1582 kosztem Izaaka Nachmanowicza przez Pawła Szczęśliwego, w stylu renesansowym, o gotyckiem sklepieniu.

Synagoga Stara, ul. Bożnicza. Zbud. 1630.

Synagoga Postępowa, Stary Rynek. Zbud. 1845.

Galerje, Muzea, Panorama, Diorama.

Galerja Narodowa M. Lwowa. Oddział I. (obrazy starych mistrzów obcych i polskich), ul. Ossolińskich 3; oddział II (nowsze malarstwo polskie, ul. Hetmańska 20. Otwarta codziennie 10-14.

Muzeum Historyczne M. Lwowa, Rynek 4 (Czarna kamienica). Zawiera zabytki odnoszące się

wyłącznie do przeszłości Lwowa. Otwarte w niedziele 10—14. W innych dniach po zgłoszeniu się w Zarządzie.

Muzeum im. Lubomirskich, ul. Ossolińskich 2. Wykopaliska przedhistoryczne, monety, medale, starożytne dzieła sztuki, portrety historyczne, przedmioty pamiątkowe, wyroby artystyczne, obrazy, rzeźby, ryciny, zbrojownia, rozmaitości. Otwarte codziennie 10—14.

Muzeum Narodowe im. Króla Jana III, Rynek 6 (Kamienica królewska). Pamiątki odnoszące się do Jana III, jego rodziny i czasów, portrety królów polskich, hetmanów, szlachty i dam polskich z XVI do XIX w. (bogaty materjał dla kostjumologji), zasobna zbrojownia, obrazy, ryciny i plany bitew, pamiątki z walk o niepodległość i katorgi syberyjskiej, zabytki kozacko-ruskie, żydowskie, kościelne, zbiór medaljonów, medali i monet polskich, zbiory H. Dąbczańskiej i t. d. Otwarte w niedziele 10—14. W innych dniach po zgłoszeniu się w Zarządzie. Tel. 23-87.

Muzeum Miejskie Przemysłu Artystycznego, ul. Hetmańska 20. Wyroby stare i nowe przemysłu artystycznego. Otwarte codziennie 9—14. W gmachu Muzeum mieści się „Towarzystwo Sztuk Pięknych" (wejście od ul. Dzieduszyckich).

Zbiory Bolesława Orzechowicza, ul. Ossolińskich 3. Obrazy, rzeźby, minjatury, zegarki, pasy polskie, wyroby artystyczne, zbrojownia. Otwarte w niedziele 10—14. W innych dniach po zgłoszeniu się w Zarządzie.

Muzeum im. Dzieduszyckich, ul. Rutowskiego 18. Bogate zbiory przyrodnicze (mamut i nosorożec ze Staruni), przedhistoryczne i etnograficzne ziem polskich. Otwarte codziennie 10—14.

Muzeum Narodowe ruskie (Nacionalnyj Muzej), ul. Mochnackiego 42. Zbiory sztuki cerkiewnej, ludowej i galerja obrazów. Otwarte 10—14.

Muzeum Stauropigjalne ul. Blacharska 12. Archiwalja Bractwa stauropigjalnego druki słowiańskie, zabytki sztuki cerkiewnej, wykopaliska. Po rewindykacji z Rosji jeszcze nieuporządkowane.

Muzeum Towarzystwa im. Szewczenki, ul. Czarnieckiego 26. Zbiory etnograficzne, sztuki ludowej i cerkiewnej, galerja obrazów, wykopaliska przedhistoryczne. Otwarte 10—14.

Panorama Racławicka, pl. Targów Wschodnich. Przedstawia chwilę rozstrzygającą bitwy pod Racławicami (1794). Dzieło Jana Styki i Wojciecha Kossaka, wykonane w r. 1894, zrestaurowane po uszkodzeniach wojennych. Otwarta codziennie od 9 do zmroku.

Diorama, pl. Targów Wschodnich. Przedstawia w dwóch obrazach: „Lwów przed r. 1772“ i „Lwów teraźniejszy“. Oba dla wzajemnego porównania, zdjęte zostały z tego samego punktu t. j. od wylotu ul. Kopernika, z dachu Towarzystwa Kredyt. Ziem. i wykonane kolorystycznie przez artystów malarzy: Z. Rozwadowskiego i S. Janowskiego w r. 1929 na Pozn. Wystawę Kr. Widok pierwszy odtworzył w rysunku arch. Doliński na podstawie planów, widoków i opisów

zebranych i dostarczonych mu przez Archiwum miejskie.

Ogrody i Parki.

* *Wysoki Zamek.* Rozległy park, założ. 1835 r. na stokach dawnej góry zamkowej. Na jej szczycie polanka, na której resztka murów Wysokiego Zamku, zbudowanego tu przez Kazimierza Wielkiego. Obok nich potężny Kopiec Unji Lubelskiej, usypany na pamiątkę trzechsetnej rocznicy tej Unji. Ze szczytu Kopca, wznoszącego się 128 m. ponad poziom Rynku, wspaniały widok na miasto i okolicę. Dostęp od ul. Teatyńskiej, Klasztornej lub Kopcowej.

* *Park Kościuszki* (Ogród Jezuicki), między ul. Kraszewskiego a ul. Mickiewicza.

* *Park Kilińskiego,* ul. Pułaskiego i Stryjska. Założ. malowniczo w r. 1887. Nad Parkiem *Plac Targów Wschodnich.*

* *Park Bartosza Głowackiego* (Łyczakowski), przy końcu ul. Łyczakowskiej. Założ. 1892

* *Park Teofila Wiśniowskiego,* ul. Kleparowska. Założ. 1895, na wzgórzu, na którem Teofil Wiśniowski został stracony razem z Józefem Kapuścińskim 21 lipca 1847.

* *Park Żelazna Woda,* między ul. Snopkowską a Krasuczynem. Założ. 1905.

Wały Gubernatorskie, między ul. Podwale a ul. Czarnieckiego. Założ. 1821, na miejscu dawnego wału fortyf. i tak nazwane od sąsiedniego pałacu gubernatorów austrjackich.

Wały Hetmańskie, między ul. Legjonów, a ul. Hetmańską. Założ. 1795 na miejscu dawnego wału. Obecny wygląd otrzymały 1899 po zasklepieniu Pełtwi.

Pomniki.

Hetmana Stanisława Jabłonowskiego, pl. Trybunalski. Rzeźba kamienna z pierwszej połowy XVIII w., zdobiła pierwotnie dziedziniec b. Kolegjum OO. Jezuitów.

Króla Jana III (T. Barącza, 1898), Wały Hetmańskie.

Adama Mickiewicza (A. Popiela, 1905), pl. Marjacki.

Aleksandra Fredry (L. Marconiego, 1897)), pl. Akademicki.

Bartosza Głowackiego (J. Markowskiego, 1905), park B. Głowackiego.

Agenora Gołuchowskiego (C. Godebskiego, 1901), park Kościuszki.

Jana Kilińskiego (J. Markowskiego, 1896), park. J. Kilińskiego.

Franciszka Smolki (T. Błotnickiego, 1912), pl. Smolki.

Kornela Ujejskiego (A. Popiela, 1901), ul. Akademicka.

Cmentarze.

Cmentarz Łyczakowski, ul. św. Piotra. Założ. sięga XVI w. Malowniczo położony. Groby wielu zasłużonych. Groby powstańców 1831 i 1863 r. Cmentarz wojskowy żołnierzy poległych 1914-18.

Fot. L. Wieleżyński.

KAMIENICA CZARNA I KRÓLEWSKA.

Cmentarz Obrońców Lwowa 1918-19. Liczne nagrobki dłuta wybitnych rzeźbiarzy.

Janowski, ul. Janowska. Założ 1888.

Stary Cmentarz żydowski (zamknięty), między ul. Rapaporta, Kleparowską, Meiselsa i Szpitalną. Płyty nagrobkowe sięgają XIV w.

Nowy Cmentarz żydowski, ul. Pilichowska. Założ. 1855.

IX. ZWIEDZANIE MIASTA.

Zwiedzanie zewnętrzne. Przy użyciu dorożki lub samochodu można uskutecznić w ciągu 2 do 3 godzin.

Zwiedzanie dokładniejsze, z częściowem oglądaniem wnętrz, gdy pobyt ogranicza się na:

Jeden dzień — powinno objąć, przed obiadem: Pl. Marjacki, Bazylikę archikatedralną, kaplicę Boimów, Rynek, Muzeum Narod. im. kr. Jana III, Muzeum Histor. m. Lwowa, Cerkiew Wołoską, Kościół Dominikanów, Katedrę ormiańską. Po obiedzie: Wysoki Zamek (widok z Kopca), Panoramę Racławicką, Pl. Targów Wschodnich, Park Kilińskiego. Wieczór: Teatry, Kabarety.

Dwa dni. — Dzień pierwszy, jak poprzedni. Dzień drugi, przed obiadem: Kościół Bernardynów, Teatr. Miej. Muzeum Przemysłu Artyst. i II Odz. Galerji Nar. m. Lwowa, Muzeum Dzieduszyckich, Bibljotekę Ossolińskich, Muzeum Lubomirskich, Zbiory B. Orzechowicza i I

Oddz. Galerji Nar. m. Lwowa. Po obiedzie: Kościół Elżbiety, Katedrę gr. kat. św. Jura, Park Kościuszki, Cmentarz Łyczakowski i Obrońców Lwowa, Park B. Głowackiego.

Trzy dni. Dwa pierwsze, jak poprzednie. Dzień trzeci: Wycieczka koleją lub samochodem do Żółkwi, Podhorzec, Brzuchowic, Janowa, Borysławia lub w Karpaty w okolice Skolego.

Dłuższy pobyt daje możność systematycznego zwiedzania miasta.

Wycieczki w okolice Lwowa: Pohulanka, Czartowska Skała, Dolina Marjówki, Miodowa Grota.

Uwaga. Bliższych informacji co do zwiedzania, należy zasięgać w „Towarzystwie Miłośników Przeszłości Lwowa" (Ratusz, Archiwum tel. 23-79) i w Oddziale Turystycznym P. B. P. „Orbis" (ul. Jagiellońska 20-22, tel. 9-36).

X. ROLA DZIEJOWA LWOWA.

Dumą i chlubą Lwowa jest jego niezwykła przeszłość, od jej zarania aż po dni ostatnie.

Potrzeba obrony przeciw azjatyckim hordom Mongołów, była bodźcem do jego założenia, jako schroniska dla ludności, wśród bagien i lasów, zdala od szlaków i wód. Stało się to około roku 1250.

W sto lat potem wrogie najazdy tychże hord zniszczyły do szczętu to pierwotne, ruskie schronisko. Pozostała po niem tylko nazwa.

W połowie XIV w. wielka, kulturalna praca polskiego króla, Kazimierza Wielkiego, oswo-

bodziciela Rusi z pod jarzma mongoło-tatarskiego, powołała to schronisko napowrót do życia, ale na nowem miejscu i w nowej szacie, jako miasto polskie, zbudowane na modłę zachodnią, na niewielkiej przestrzeni dzisiejszego śródmieścia.

Kazimierzowi Wielkiemu († 1370), zawdzięcza Lwów nietylko swe powtórne założenie, ale zawdzięcza obronność, organizację samorządową i uposażenie. Na tych podstawach, mimo niekorzystnego położenia, oparł się cały późniejszy świetny rozwój miasta, wspierany hojnie przez wszystkich królów. Cnoty jego różnorodnego początkowo mieszczaństwa, o wielkiej sile moralnej, stworzyły tu pierwszorzędne ognisko handlowe, które do połowy XVII w. było głównym pośrednikiem między Wschodem a Zachodem, a zarazem potężną ostoją polskiego życia, polskiej pracy, polskiej kultury i twierdzą katolicyzmu.

Żadne z miast polskich nie może się poszczycić taką rolą, jaką w ciągu wieków, aż po dni ostatnie, odegrał Lwów nietylko pod względem handlowym, ale przemysłowym, kulturalnym i wojennym. W szczególności rola wojenna, wobec ciągłego niebezpieczeństwa od Wschodu, okryła Lwów wiekopomną sławą. Dość wspomnieć, że do końca XVII w. wytrzymał sześć ciężkich oblężeń, widział dwadzieścia jeden najazdów tatarskich, był świadkiem dwóch wielkich bitew, stoczonych pod swemi murami. O-

blęgany w latach 1498, 1509, 1648, 1655, 1672 przez olbrzymie armje tureckie, wołoskie, kozackie, moskiewskie, tatarskie, pozbawiony wszelkiej pomocy, umiał wytrwać do ostateczności, wytrzymać wszystkie okropności tych oblężeń i wyjść z nich cało i z triumfem. Ratując siebie, ratował Rzeczpospolitą. W najcięższych jej chwilach służył wszystkim za przykład, stawał się bodźcem odrodzenia ducha narodowego. Z podziwem patrzano wielokrotnie na rycerskie miasto, które hojną ofiarą krwi i mienia zdobyło sobie zaszczytny przydomek „Przedmurza Polski i Chrześcijaństwa“, a zarazem Ojczyźnie „zawsze wiernego“.

Rok 1704 stworzył dla Lwowa wyjątkową katastrofę. Zdobyty przez Karola XII, króla szwedzkiego, uległ, ale nie z winy swego mieszczaństwa, tylko wskutek niedołęstwa królewskiego komendanta i tchórzostwa królewskiej, najemnej załogi. W następstwie złupiony ze wszystkiego, pozbawiony zapasów wojennych, stracił nietylko siłę obronną, ale pogrążył się w katastrofalnym upadku. Mieszczaństwu jego zabrakło dawnych sił, mimo to pozostał w niem gorący patrjotyzm i tliła nadal tradycja dawnej tężyzny, która nieraz jeszcze jasnem odżywała płomieniem.

Ona to w chwili austrjackiego zaboru (1772), kiedy zbrojny opór był niemożliwy, wywołała uroczysty protest miasta przeciw aktowi gwałtu. Ona stała się następnie puklerzem przeciw

wszelkim zakusom germanizmu, rozpalała serca młodego pokolenia, pobudzała je do czynu i ofiar we wszystkich przejawach narodowego życia. Wśród niezwykłego przywiązania do miasta każdy ruch wolnościowy narodu tu najgorętszem odzywał się echem i stąd najlepszych zabierał mu synów.

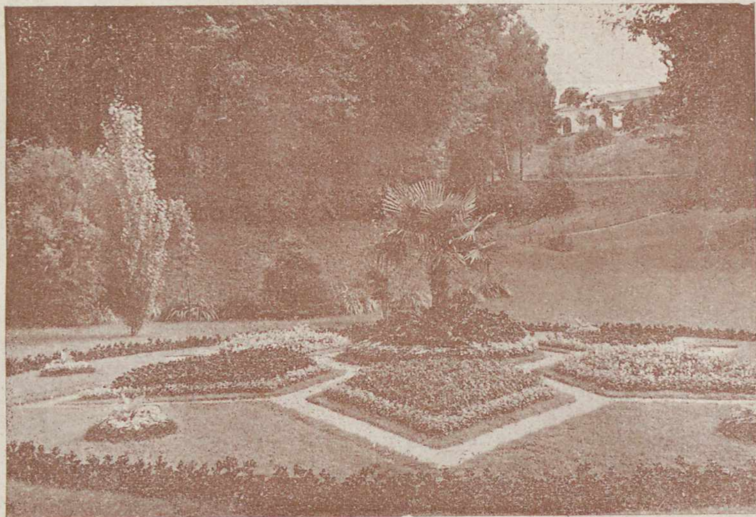
Świadczą o tem wymownie lata 1794, 1809, 1831, 1848 i 1863.

W ostatnich dziesiątkach lat, w okresie uzyskanej autonomji, stał się Lwów pierwszorzędną placówką myśli i kultury polskiej, nietylko dla byłej Galicji, ale dla wszystkich zaborów. Gromadziły się w niej najwybitniejsze umysły i najszlachetniejsze serca. Wrzała wytężona praca dla przyszłego odrodzenia narodowego i nie poszła na marne. Rezultaty przeszły oczekiwania.

Rola, jaką Lwów odegrał w czasie wielkiej wojny, dobrze wszystkim znana. Wiadomo, jak z chwilą wybuchu promieniował wokoło patrjotyczną myślą, zbrojnym czynem swych ochotników i narodową ofiarnością.

W ciężkich chwilach dziesięciomiesięcznej okupacji rosyjskiej, stojąc na straży polskości, umiał odpierać z godnością zapędy rusyfikatorskie, a na polu opieki społecznej rozwinąć niezwykłą działalność.

Stara tężyzna miasta zajaśniała w całej pełni, gdy w rezultacie wielkiej wojny rozpadła się w gruzy potęga zaborców i zaczęło się zrzuca-

Fot. L. Wieleżyński. W PARKU KILIŃSKIEGO.

nie jarzma przez ziemie polskie. W walce o byt państwowy i jego granice, Lwów stał się ważną pozycją, z której szły hasła rycerskiego ducha na całą Polskę. Nieprzewidziane wywołały je fakta, gdy w następstwie roboty niemieckiej, sprowadzone pułki ruskie b. armji austrjackiej, zawładnąwszy zdradziecko miastem (1 listopada 1918), wrogie narzuciły mu pęta. Jak z pod ziemi wyrosło nagle mrowie drobnych rycerzyków, aby je zerwać. I nadludzkie rozpoczęły się boje, bezprzykładne ze względu na śmiałość porywu i upór wytrwania. Bezbronni, nieświadomi sztuki wojskowej, rozbijali i rozpędzali wyćwiczone zastępy wroga. Miłość Ojczyzny, przywiązanie do miasta, tradycja przeszłości, były im bodźcem. Bohaterstwo ducha wzięło górę nad gwałtem.

Dzieci lwowskie nietylko ocaliły miasto, ale zdobyły je na nowo dla Polski, budząc podziw ogólny.

W r. 1920, w czasie najazdu bolszewickiego, w obliczu groźnego niebezpieczeństwa, na odezwy Naczelnika Państwa i Naczelnego Wodza, Lwów, mimo dotychczasowych przejść, dostarczył Ojczyźnie prawie 17% ogółu ochotników i trupami swych dzieci wstrzymał pod Zadwórzem hordy Budiennego.

Purpurą krwi i poświęcenia zapisując swe imię w podwalinach Państwa Polskiego, do starych wawrzynów zdobył nowe. Herb „zawsze wiernego“ miasta-żołnierza ozdobiła odznaka

„Virtuti Militari“ Nr. 1, jako nagroda, a zarazem znamię niezłomnej i na przyszłość służby.

Po tych przejściach, z utrwaleniem państwowości polskiej, nowy okres zaczął się dla Lwowa. Przestawszy być stolicą polityczną wielkiej prowincji b. Austrji, zamienił się, jak ongiś w miasto wojewódzkie. W następstwie zaczęła się zmiana jego dotychczasowego charakteru. Z miasta, przeważnie urzędniczego, staje się coraz bardziej miastem przemysłowo-handlowem, z tradycyjną dążnością ku Wschodowi (doroczne Targi Wschodnie).

Nowy jego rozwój w tym kierunku stale postępuje naprzód, utrwalając w niem to, czem było zawsze — potężnem ogniskiem polskiej kultury. Ona jest tu wszechwładną, nadaje piętno całemu życiu, uwidocznia się w licznych zabytkach i dziełach sztuki, góruje w nauce, literaturze i dziennikarstwie, imponuje liczbą instytucyj naukowych, kulturalnych, społecznych i t. d.

O wielkiej, polskiej przeszłości miasta mówią wymownie przedewszystkiem jego zabytki, choć to, co z nich się zachowało, to drobna tylko cząstka tego, co w ciągu wieków zniszczało wskutek wojen, oblężeń, pożarów, zaniedbania lub wymagań rozwojowych miasta. W tym względzie zabór Lwowa przez Austrję największe wyrządził spustoszenia, zwłaszcza w dziedzinie architektury. Zaraz po zaborze — z nakazu rządu austrjackiego — znikły dawne mury obronne, bra-

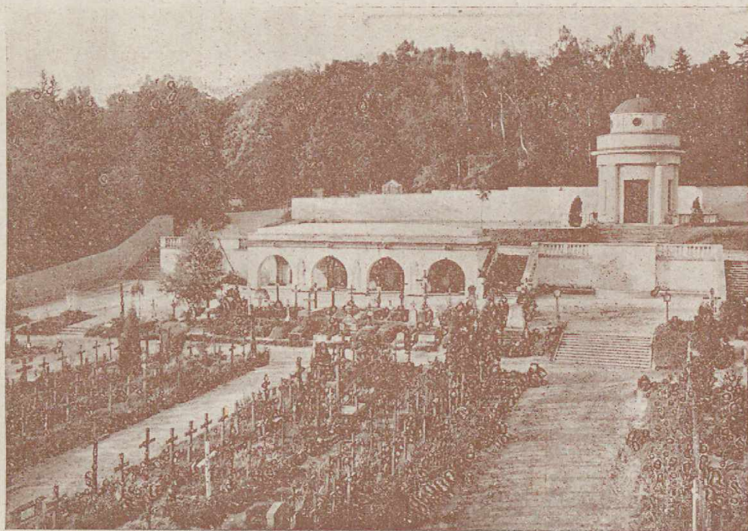
my i baszty. Rozsypał się w gruzy Wysoki Zamek. Zamek niski i gotycki ratusz zostały rozebrane. Ten sam los spotkał mnóstwo kościołów, klasztorów i cerkwi.

Po zniesieniu fortyfikacyj stare miasto, a dzisiejsze śródmieście, złączyło się stopniowo z dawnemi przedmieściami, tworząc razem nowożytny Lwów, rozłożony szeroko, nietylko w kotlinie, ale na otaczających ją wzgórzach.

Z masy nowożytnych jego budowli wybija się na pierwszy plan spory jeszcze szereg dawnych, czcigodnych zabytków, wymienionych wyżej kościołów, cerkwi, synagog i różnych prywatnych budowli, często przekształconych odmiennie od tego stylu, w którym pierwotnie zostały zbudowane.

W okresie panowania austrjackiego kierunki i upodobania artystyczne, jakim hołdował Wiedeń, stały się miarodajne i dla Lwowa, zwłaszcza dla jego architektury i sztuki. W szeregu powstałych w tym czasie budowli w stylu niemieckiego klasycyzmu przeważa szablon i brak monumentalności. Dopiero z końcem XIX w. architektura lwowska odzyskała swą własną twórczość, dzięki licznemu zastępowi wybitnych polskich architektów, którzy stają się twórcami wielu monumentalnych, publicznych i prywatnych gmachów.

W dobie stuletniego ucisku germanizatorskiego, ofiarnym wysiłkiem jednostek, powstają skarbnice pamiątek narodowych. W r. 1817 ma-

Fot. L. Wieleżyński. CMENTARZ OBROŃCÓW LWOWA.

gnat M. hr. Ossoliński zakłada Bibljotekę Zakładu Nar. im. Ossolińskich. Po niej powstają: Muzeum ks. Lubomirskich, Muzeum przyrodnicze i Bibljoteka Dzieduszyckich, Bibljoteki Pawlikowskich i Baworowskich i Muzeum Przemysłu artystycznego. W ostatnich dziesiątkach lat samo miasto, pomne wielkiej przeszłości, nie szczędziło i nie szczędzi zabiegów i kosztów, aby w interesie swej starej kultury ratować wszystko, co jeszcze po tej przeszłości pozostało. Dowodem tego nabycie najcenniejszych renesansowych kamienic „Królewskiej" i „Czarnej", które, z całym pietyzmem odrestaurowane, stały się przybytkiem pamiątek historycznych, zebranych w ostatnich latach, a odnoszących się tak do miasta (Muzeum Histor. m. Lwowa), jak i do narodu (Muzeum Narodowe im. króla Jana III). Odrębnie przez miasto zbierane dzieła sztuki, polskich i obcych mistrzów, stały się podwaliną bogatej Galerji Narod. m. Lwowa.

W rezultacie przyrodzone piękno położenia, urok wielkiej przeszłości, różnorodne po niej zabytki, liczne zbiory artystyczne, historyczne i przyrodnicze, czynią Lwów miastem godnem bliższego poznania.

WAŻNIEJSZE PODRĘCZNIKI

do poznania przeszłości i kultury Lwowa.

L. Bernacki. Publiczne Bibljoteki lwowskie. Lwów. 1926.

Bibljoteka Lwowska. Wydawnictwo Miłośników Przeszłości Lwowa. I-XXVII. Lwów 1907-1930.
Ł. Charewiczowa. Handel średniowiecznego Lwowa. Lwów 1925; Lwowskie organizacje zawodowe, Lwów 1929.
J. B. Chołodecki. Lwów w czasie okupacji rosyjskiej. Lwów 1930.
A. Czołowski. Lwów za ruskich czasów. Lwów 1891 i in.
I. Drexler. Wielki Lwów. Lwów 1920.
L. Finkel. Historja Uniwersytetu lwow. do r. 1869. Lwów 1894.
A. Fischer. Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Lwów 1917.
J. Gella. Ruski Miesiąc 1918. Lwów 1919.
S. Hoszowski. Ceny we Lwowie w XVI, XVII w. Lwów 1928.
B. Janusz. 293 dni rządów rosyjskich we Lwowie. Lwów 1915; Zabytki monument. architektury Lwowa. Lwów 1928 i in.
F. Jaworski. Lwów stary i wczorajszy. Lwów 1911; O szarym Lwowie. Lwów 1916.
W. Łoziński. Patrycjat i mieszczaństwo lwowskie w XVI w. Wyd. drugie. Lwów 1892; Sztuka lwowska w XVI i XVII wieku. Lwów 1898 i in.
C. Mączyński. Boje lwowskie. Lwów 1921 2-ty.
Miasto Lwów w okresie samorządu. Lwów 1896.
Muzea Gminy miasta Lwowa. Lwów 1929 z 100 tabl.
F. Papée. Historja Lwowa. Lwów 1924.

S. Pepłowski. Teatr Polski we Lwowie. Lwów 1889; Z przeszłości Galicji (1772-1862). Lwów 1895 i in.
S. Rossowski. Lwów podczas inwazji. Lwów 1916.
S. Wasylewski. Bardzo przyjemne miasto. Poznań 1930 i in.
Wiadomości statystyczne o m. Lwowie 1872-1911; Lwów w cyfrach 1906-1912. Wydawnictwo m. Biura statyst.
D. Zubrzycki. Kronika miasta Lwowa. Lwów 1844.

Przewodniki po Lwowie.

B. Janusz. Przewodnik po Lwowie. Lwów 1922.
M. Orłowicz. Ilustr. Przewodnik po Lwowie, z 102 ilustr. i planem. Lwów 1925.
G. Piotrowski. Lwów—Lemberg. Handbuch für Kunst—Liebhaber und Reisende, 130 Abbil. u. Stadtplan. Lwów 1916.

Inw. 7141

101812

Biblioteka Uniwersytecka KUL
1000557042